

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Д.В. Аксьонов, В.В. Аксьонов

Актуальність проблеми. Соціологічні дослідження показали, що спорт у більшій мірі, чим інші види діяльності, є носієм специфічних суспільних відносин, тому що в цій системі, як і в суспільстві в цілому, можна розрізнити агентів соціалізації, специфічні моделі поведінки і соціалізації взаємодії. Людина, займаючись спортивною діяльністю, спілкуючись з людьми, що мають з ним загальні інтереси, будучи членом визначеної групи і носієм визначеної субкультури, не може уникнути впливу прийнятих у цій групі норм поведінки. В цьому спілкуванні він соціалізується і приймає ролі через прогрес імітації й ідентифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основний і безпосередній носій механізмів соціальних відносин – спортивна діяльність. Ці відносини одержують гранично концентроване вираження у процесі формування особистісних характеристик. Варто підкреслити, що бути включеним у соціальні відносини через спортивну діяльність і займатися соціально організованою діяльністю – фізичною культурною – це не те саме. Розходження полягає в тому, що суб'єктом спортивної діяльності є не тільки окремі особистості, але і спільності громадські організації, у яких в особистості формується установки на діяльність і потребу в спілкуванні. Твердження, що спорт є предметно вираженою сферою загальних соціальних інтересів і фактором, що зміцнює цілісність суспільства, промовляє на користь соціальної природи спорту як специфічно виховного фактора особистості.

Такі загалом специфічні особистості суспільних відносин, сформованих через спортивну діяльність. Ці, як уже відзначалося вище, відносини в процесі формування особистості цих відносин полягають у тому, що вони виникають і, приходячи попередньо через свідомість людей (суспільне, індивідуальне і колективне), торкаються сфери ціннісних відносин особистості і будуються відповідно до сфери виховання в інтересах суспільства.

Дані відносини по своєму статусі суспільних відносинах є надбудованими. І, потрібно політичним, правовим, моральним і іншим відносинам, вони у своєму розвитку визначаються серед інших факторів природою і типом пануючого матеріального базису. Характер і зміст цих відносин в остаточному підсумку можуть бути детерміновані соціально-економічною структурою суспільства. Зміна базису спричиняє зміну і надбудовну сферу, і в тому числі спортивних відносин. Це означає, що сфера спорту не має

повної самостійності. Так само як і інші надбудовні явища, як, наприклад, інтелектуальне чи культурне середовище формування особистості, воно має відносну самостійність, сутність якої полягає в тім, що крім залежності від базису, вона має власні, тільки йому властиві закони і закономірності розвитку і функціонування. Французький соціолог П'єр Бурдьє писав «... простір спортивної діяльності не є світ, замкнений у собі самому. Воно включено у світ практики і споживання, у свою чергу, структурований специфічною виховною системою. Маються всі підстави розглядати види фізичної активності як відносно автономний простір, але не слід забувати, що є чинником гармонічного розвитку особистості.

Розглядаючи процес соціалізації через соціально-культурний зріз спортивної діяльності і середовища фізичної активності, ми можемо також відзначити, що у силу свого специфічного характеру створює конкретні умови для соціальної й інтеграції й людини, формуючи визначений тип поведінки.

Успішна соціалізація крім всього іншого обумовлена визначенням соціальної норми, що дозволяє оцінити реальне поведінку як прийнятну й обов'язкову, терпиму, небажану і т.д. Ця оцінка поведінки зв'язана з її відповідністю чи невідповідністю реальному поведінку чи ідеалу нормативу і виділяє наступні типи норм:

- Реальні, що відбивають реальне поведінку, як воно повинно виявлятися в статистичній більшості випадків;
- Належні, тобто стандарти поведінки, що визначають, якої воно повинно бути в дійсності;
- Ідеальні, тобто правила і стандарти очікуваного поведінки як ідеалу

Ми знаємо, що соціалізація покликана забезпечити постійний особистісний ріст, а результат соціалізації – позитивне соціальне навчання й утворення. Але не треба забувати, що вона не завжди буває успішною. Більш того, результат майже завжди має відхилення, що виражається в негативному поведінку. А спортивний фактор у силу своєї специфічності як соціальний інститут згладжує і полегшує процес соціалізації [9].

Узагалі процес соціалізації через спортивний фактор має особливе значення і зміст, тому що тут він виступає не тільки як фактор формування міжособистісної компетентності, але і як фактор освоєння і передачі загальних культурних цінностей, впливає на придбання високого соціального статусу.

Таким чином, досліджуючи проблеми соціалізації в спортивній діяльності, нами виявлено, що соціалізація особистості є безупинним процесом і найбільше інтенсивно здійснюється за допомогою спорту. Соціалізація через спорт виражається головним чином у зміні відносини до навколишнього соціального середовища і формуванні соціальної

компетентності особистості, визначаючи моделі поведження і впливаючи на конкретні базові ціннісні орієнтації. Спорт як соціокультурний фактор модельно відтворює альтернативу сучасної культури, зберігає і зміцнює сутнісні механізми соціально-культурного життя людини і формує його як соціально компетентну особистість.

Література:

1. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентнісна модель: від ідеї до освітньої програми. *Педагогіка*. 2003. № 10. С. 24-27.
2. Психология спорта высших достижений: учеб. пособие для ин-тов физ. культ. / под ред. А.В. Родионова. М.: ФиС, 1979. С. 36-43, 116-118.